

УДК 81`28

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9\(15\)-176-187](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-9(15)-176-187)

Русаченко Наталя Павлівна кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, 04053, <https://orcid.org/0000-0002-0354-2900>.

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ДІАЛЕКТІВ

Анотація. У статті з'ясовано особливості формування прикладних аспектів української діалектології та визначено сучасні тенденції розвитку діалектологічних розвідок. Описано наукові засади дослідження українських говорів і говірок та наголошено на важливості діалектних свідчень для історії мови, культури, історії народу. Зазначено, що сучасна українська діалектологія як галузь лінгвістичного знання зосереджена переважно на польовому збиранні мовних фактів, їх описі, осмисленні та переосмисленні. Визначено важливу роль сектору діалектології Інституту української мови НАН України для збереження та фіксації діалектних мовних явищ різних структурних рівнів. Розглянуто роботу українських діалектологів над створенням «Атласу української мови» та Загальнослов'янського лінгвістичного атласу, де закладено принципово іншу основу розвитку синхронного й діахронного слов'янського мовознавства. Визнано актуальність створення структурованої колекції повноцінних аудіотекстів діалектного мовлення, над створенням якої працює «Український діалектний фонофонд». Висвітлено проблеми української діалектної лексикографії, зокрема потребу зафіксувати цінний говірковий матеріал, який нівелюється в умовах прискореного зникнення діалектних відмінностей, що зумовлено історичними причинами, зокрема аварією на Чорнобильській АЕС, повномасштабним вторгненням росії; необхідність уніфікувати оформлення реєстрових записів, що ускладнює процес узагальнення мовних фактів у повний зведений український діалектний словник, про створення якого говорить усе більше діалектологів. Зазначено, що діалектологія у найближчій перспективі буде тісно пов'язана з хмарними сервісами збереження діалектних текстів, програмами обробки мовної інформації, розшифруванням різномірного живого мовного матеріалу у форматі

фонотекстів та кваліфікованою інтерпретацією мовних явищ регіонального характеру, а перспективними стануть прикладні аспекти діалектології, які відповідатимуть на актуальні питання, пов'язані з мовною політикою у повоєнний час, мовною ситуації у регіонах діалектного пограниччя, функціонування живої української мови в мегаполісах.

Ключові слова: українська мова, діалектологія, прикладна лінгвістика, українські діалекти, лінгвогеографія, діалектна лексикографія, польові дослідження.

Rusachenko Natalia Pavlivna PhD in Linguistics, Associate Professor, Docent of the Department of Ukrainian Language, Borys Grinchenko Kyiv University, Bulvarno-Kudriavska St., 18/2, Kyiv, 04053, <https://orcid.org/0000-0002-0354-2900>.

APPLIED ASPECTS OF LINGUISTIC ANALYSIS OF DIALECTS

Abstract. The article clarifies the peculiarities of the formation of applied aspects of Ukrainian dialectology and defines the current trends in the development of dialectological research. The scientific foundations of the study of Ukrainian dialects and sayings are described and the importance of dialect evidence for the history of language, culture, and the history of the people is emphasized. It is noted that modern Ukrainian dialectology as a branch of linguistic knowledge is mainly focused on the field collection of linguistic facts, their description, interpretation and reinterpretation. The important role of the dialectology sector of the Institute of the Ukrainian Language of the National Academy of Sciences of Ukraine for the preservation and fixation of dialectal linguistic phenomena of various structural levels has been determined. The work of Ukrainian dialectologists on the creation of the "Atlas of the Ukrainian Language" and the All-Slavic Linguistic Atlas, which lays a fundamentally different foundation for the development of synchronic and diachronic Slavic linguistics, is considered. The urgency of creating a structured collection of full-fledged audio texts of dialect speech, which is being created by the "Ukrainian Dialect Phonofund", is recognized. The problems of Ukrainian dialect lexicography are highlighted, in particular, the need to record valuable spoken material, which is leveled in the conditions of the accelerated disappearance of dialect differences, which is due to historical reasons, in particular, the accident at the Chernobyl nuclear power plant, the full-scale invasion of Russia; the

need to unify the registration of register entries, which complicates the process of summarizing linguistic facts into a complete consolidated Ukrainian dialect dictionary, the creation of which is being talked about by more and more dialectologists. It is noted that dialectology in the near future will be closely related to cloud services for the preservation of dialect texts, language information processing programs, decoding of heterogeneous living language material in the format of phonotexts and qualified interpretation of linguistic phenomena of a regional nature, and applied aspects of dialectology that will respond to topical issues related to the language policy in the post-war period, the language situation in the dialect border regions, the functioning of the living Ukrainian language in megacities.

Keywords: Ukrainian language, dialectology, Applied Linguistics, Ukrainian dialects, linguistic geography, dialect lexicography; tearing off dialects.

Постановка проблеми. Сучасна українська діалектологія як галузь лінгвістичного знання зосереджена переважно на польовому збиранні мовних фактів, їх описі, осмисленні та переосмисленні, установленні диференційних діалектних явищ. У полі зору українських діалектологів перебували і продовжують перебувати окремі говірки, групи говірок, діалектне порубіжжя, рідше говори й наріччя. Нині, особливо в умовах повномасштабного вторгнення, актуалізується проблема фіксації мовного матеріалу, його вивчення та зберігання. Саме це, на нашу думку, визначить майбутнє української діалектології, що матиме характер прикладних лінгвістичних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення прикладних аспектів діалектології має свою історію, біля витоків якої були праці І. Франка, І. Вагилевича, М. Костомарова, П. Бузука, В. Гнатюка, Б. Грінченка, П. Лисенка, М. Онишкевича, І. Панкевича, О. Горбача, М. Грицака, Ф. Жилка та ін. Прикладний характер лінгвістичного аналізу діалектів на сьогодні є об'єктом уваги багатьох українських мовознавців, зокрема П. Гриценка, Г. Аркушина, М. Никончука, В. Мойсієнка, І. Сабадоша, Н. Хобзей, Г. Гримашевич, Г. Шила, О. Євтушка, К. Глуховцевої та ін. Комп'ютерним методам збирання та обробки діалектного матеріалу присвячені праці Л. Фроляк, Я. Литвиненко, Н. Коваленко та ін.

Мета статті – з'ясувати особливості формування прикладних аспектів української діалектології та визначити сучасні тенденції розвитку діалектологічних розвідок.

Виклад основного матеріалу. Як одна з форм існування мови діалекти завжди привертали увагу мовознавців, позаяк зберігали динамічну історію мови, залишалися основою і джерелом розвитку української літературної мови. Діалекти були сховищем інформації з історії культури, літератури, етнографії, почасти археології. Дослідники записували діалектний матеріал, подаючи його в етнографічних статтях як збірки діалектних слів. Уміщувалися вони переважно у працях фольклорного та етнографічного змісту. Зародження ж української діалектології як самостійної галузі українського мовознавства, позначеної особливим науковим осмисленням розмовної мови, пов'язане з діяльністю вчених, об'єднаних у Наукове товариство ім. Шевченка. Дослідники сформувавши наукові засади дослідження українських говірок і заклали основу дослідження типології українських діалектів, окреслили межі поширення українських говірок. К. Михальчук склав першу карту українських діалектів.

Разом із усвідомленням загальномовних і регіональних відмінностей прийшло визнання важливості діалектних свідчень для історії мови та історії народу. Проте за часів тоталітарних режимів діалектологічних досліджень було мало, а територіальні різновиди мови сприймали як позанормативні. Діяльність науковців, зосереджену на особливостях національної мови та історичних писемних пам'ятках, таврували як популістичну та націоналістичну. Їх науковий доробок вилучався та заборонявся, а доля авторів (В. Ганцова, О. Курило та ін.) була трагічною. Тривалий час був заборонений перший український підручник із діалектології «Трактат з української діалектології» Ф.Т. Жилка, який і сьогодні є рідкісною пам'яткою наукового мислення 1950-1960-х років.

За часів незалежності координацію усіх діалектологів України здійснює сектор діалектології Інституту української мови НАН України, який плідно співпрацює з академічними славістичними центрами Болгарії, Македонії, Польщі, Румунії, Сербії, Словаччини, Словенії, Хорватії та Чехії. Лінгвісти реалізують проекти в численних тематичних дослідженнях і статтях. Розширюють емпіричну базу сучасної лінгвістики, фіксують й аналізують цінні для україністики й славістики мовні явища різних структурних рівнів. Завдяки експедиційному обстеженню збережено для наступних поколінь об'єктивну картину мовного стану старожитніх та новожитніх говірок.

Учені досліджують просторову варіативність і внутрішньослов'янські зв'язки за такими напрямками:

- описова діалектологія (опис елементів діалектної мови, їх взаємозв'язок із літературною мовою; міждіалектні та міжмовні контакти то що);

- лінгвістична географія (підготовка атласів окремих мов та сімей мов; дослідження просторових відмінностей мови, історії постання одиниць діалектного членування);

- лексикографія (укладання словників різних типів);

- текстографія (створення діалектної текстотеки; підготовка хрестоматій, у яких представлено діалектне мовлення з різних регіонів України) [1].

Вивчення діалектів української мови починалося з окремих спостережень, згодом із застосуванням порівняльно-історичного методу проводилося описовим шляхом, а пізніше стало можливим на основі даних лінгвістичної географії. До описуваних явищ підходили з позицій синхронії та діахронії. Синхронічний аспект дослідження полягає у вивченні говорів на певному хронологічному зрізі. Діахронічний передбачає не лише опис сучасного стану діалектної системи чи окремих діалектних явищ, а й вивчення історії діалектної мовної системи та окремих діалектних явищ. У таких розвідках особливо важливо брати дані з історичних пам'яток мови, написаних на території, охопленій тематичними дослідженнями. Яскравим прикладом такого дослідження є роботи В. Мойсієнка, зокрема його праця «Історична діалектологія української мови. Північне (поліське) наріччя» (2016) [2].

На сучасному етапі відчутна перевага прикладних аспектів діалектології. Зокрема в останні десятиліття відбувається розвиток української діалектної лексикографії; з'являється велика кількість друкованих словників, що охоплюють майже всю територію України. Найбільш комплексно лексифіковані південно-західні діалекти. Видано словники гуцульського, бойківського, лемківського, закарпатського, наддністрянського говорів. У доробку лексикографів південно-східного наріччя – словники східнобужанських, степових говірок; поліського – західнополіських та середньополіських говірок. Триває робота над створенням електронних діалектних словників, інтерактивних карт, поява яких зумовлена потребою часу і вимагає додаткових умінь та навичок.

Важливою проблемою української діалектної лексикографії залишається необхідність уніфікації оформлення реєстрових записів. Більшість українських діалектних словників мають різні способи створення реєстрових записів, що ускладнює процес узагальнення мовних фактів у повний зведений український діалектний словник, про

створення якого говорить усе більше діалектологів. Основою для укладання такого словника може стати діалектна картотека Інституту української мови НАН України, що містить понад 6 млн. карток. Існує також проблема залучення до укладання зведеного діалектного словника української мови рукописних словників, які перебувають у бібліотеках і архівах різних держав, наприклад М.О. Руберовського у 18 т., Д.Ф. Запари, В. А. Долинського та ін. [3; с.15].

В умовах прискореного зникнення діалектних відмінностей і втрати цілих діалектних пластів перед науковцями постає важливе завдання: встигнути зафіксувати цінний говірковий матеріал. Так, значному впливу словацької й польської мов піддається сьогодні лемківський говір, що поступово нівелюється, втрачає свої оригінальні риси. [4] Кількість носіїв говору поступово зменшується. Найстарших лемків-переселенців, які зберігають у своєму мовленні характерні ознаки говору, щороку стає менше, представники середнього та наймолодшого покоління, які народилися після переселення, уже не всі володіють мовою рідної місцевості. Зміни, що відбуваються в мовленні діалектоносіїв, розмивання архаїчних рис стають основним стимулом до ґрунтовного наукового опрацювання лемківського говору і не тільки.

На сучасну діалектологію накладає відбиток зростаюча популярність етнолінгвістики. Науковці розглядають діалект як феномен, що визначає культурологічну сутність етносу. Виникає тенденція проводити етнолінгвістичні дослідження на діалектному матеріалі. Важливими у таких розвідках можуть стати праці, у яких розглядаються тематичні групи діалектної лексики, що називають матеріальні об'єкти культури та пов'язані з ними поняття [5-7]. Метод етнолінгвокультурологічного опису діалектної лексики передбачає аналіз мовного матеріалу із залученням відомостей з історії, культури, етнографії тощо.

Ще одним прикладним аспектом вивчення діалектної мови стало лінгвістичне картографування, засноване на методі лінгвістичної географії.

Рушійною силою розвитку методів лінгвістичної географії є оригінальна методика реконструкції прамови А. Шлейхера та теорія концентричних хвиль Ю. Шмідта, суть якої полягає в тому, що кожне нове мовне явище походить із певного центру хвилями, що поступово відступають, споріднені мови неусвідомлено зливаються в одну. Зв'язок між порівняльно-історичним підходом до вивчення мовних явищ і лінгвогеографічним полягає в тому, що останній також спрямований на реконструкцію картини діалектної приналежності до рідномовних

спільнот і визначення регіональних зв'язків між мовами, що складають ці спільноти. Одним із завдань лінгвістичної географії є точне вивчення ареалів поширення тих чи інших мовних явищ. Із часом відображення цих явищ на географічних картах призвело до розвитку картографічних принципів і методів, до складання діалектних карт.

Метод лінгвогеографії складається з кількох етапів:

- 1) підготовка лексичного матеріалу;
- 2) безпосереднє картографування;
- 3) виконання карти.

Опрацьований матеріал наноситься на карти у вигляді ізоглос, тобто ліній, що позначають ареал поширення певного мовного факту.

Кожне лінгвогеографічне дослідження передбачає чотири етапи:

- 1) складання анкети;
- 2) збір матеріалів (анкета чи польова робота);
- 3) картографування зібраного матеріалу;
- 4) інтерпретація картографованого діалектного матеріалу [8; с.168]

Треба пам'ятати, що матеріал мовного атласу підтверджує відсутність чітких діалектних меж, але свідчить про наявність перехідних ділянок, що характеризуються суміжними діалектами.

Саме картографування мовних явищ починається зі спеціально розробленої процедури, на основі якої збирається матеріал. Уперше такі прийоми в українському мовознавстві були використані у праці «Програма до збирання діалектних одмін української мови» К. Михальчука та Є. Тимченка (1909). Першу спробу дослідити українські говірки методом лінгвогеографії зробив І. Панькевич у книзі «Українські говірки Русі та прилеглих до неї областей під Карпатами», виданої 1938 року. Дослідник відійшов від традиційної діалектології, яка описує мовні характеристики певного регіону з порівняльно-історичної перспективи та зробив спробу визначити групування діалектних характеристик на основі регіонального розподілу діалектних характеристик.

Результатом кропіткої колективної співпраці багатьох діалектологів упродовж наступних десятиліть став «Атлас української мови», виданий у 3 томах. У його основу покладено велику кількість українських діалектних записів, зроблених в Україні, а також у Молдові, Румунії, Словаччині, Польщі та інших країнах. Ця унікальна праця охоплює свідчення української місцевої ідентичності у 2359 населених пунктах. Атлас містить понад 1200 мовних карт і матеріалів разом із коментарями до них. Опис матеріалу проводився способом обстеження говірок за єдиним питальником; було розроблено й

використано методику накладання ареалів генетично і структурно пов'язаних елементів мови, картографування структурно взаємозумовлених явищ і окремих парадигм. Безперечні переваги Українського атласу щодо кількості, точності передачі та глибини тлумачення матеріалу порівняно з іншими національними атласами слов'янських мов знайшли своє відображення в численних коментарях і відгуках славистів у різних країнах світу. Очевидно, що цей атлас є надійною основою для розв'язання проблеми поділу українських наріч на говори та говірки та наукового вивчення діалектного континууму діалектної мови як інформаційної й культурної цінності українського етносу.

На сьогодні триває робота українських діалектологів над створенням Загальнослов'янського лінгвістичного атласу з метою відтворити складну диференціацію слов'янських діалектів, дослідити їхні взаємозв'язки у межах слов'янського мовного простору. Це перше порівняльно-історичне дослідження всіх слов'янських мов у такому масштабі, де закладено принципово іншу основу розвитку синхронного й діахронного слов'янського мовознавства. Воно є унікальним за своїми науковими результатами, адже зібрані діалектні матеріали стали якісно новою базою вивчення слов'янських діалектів через виявлення таких характерних ознак говірок, які досі не були об'єктом уваги лінгвістів. У картографічній сітці Загальнослов'янського лінгвістичного атласу представлено 132 українськомовні населені пункти, понад 1000 карт відтворюють зв'язки української мови з усіма слов'янськими.

Робота над проектом триває. У відділі діалектології Інституту української мови НАН України створено «Фонографічний фонд українського діалекту», який нараховує понад 1300 автентичних записів діалектного мовлення з усього українського етномовного континууму, що постійно поповнюється.

В українському мовознавстві активно розвивається і регіональне картографування. Регіональні атласи Й. Дзензелівського, В. Ваценка, Т. Назарової, В. Латти, З. Ганудель, К. Германа, Г. Мартинової та інших охоплюють значну територію України та окремих суміжних країн, де трапляється українське діалектне мовлення; дають цінний матеріал для вивчення мікроареалів діалектного простору, характеру та інтенсивності іншомовних впливів на них, давніх міграційних процесів.

На думку П. Гриценка, важливо розуміти, що сучасне «створення лінгвістичних карт і атласів переросло своє первісне призначення – експлікувати топографію мовних одиниць з визначальною метою встановлення поділу континууму на протиставні за структурними ознаками сегменти, а перетворилося у спеціальну програму

дослідження різноманітних моделей еволюції мови, причин і напрямків формального, семантичного та функційного варіювання мови в просторі». [9; с.4]

Робота над такими фундаментальними лінгвогеографічними розвідками активізувала масові польові обстеження діалектів, збирання й опрацювання матеріалів у великих обсягах.

Існує два основні методи збирання діалектного матеріалу: анкетний і експедиційний. Кожний із них має свою специфіку, а також переваги і недоліки.

Анкетування передбачає спеціально розроблені заздалегідь із певної тематики питальники, які заповнюють респонденти за інструкцією як під час безпосереднього контактування дослідника з діалектоносіями, так і без контактування з ними. Цей спосіб фіксації інформації використовують, коли виникає потреба зібрати діалектний матеріал на великій території за короткий термін, що не зможе зробити одна особа чи група вчених. Відчутним недоліком такого опитування є те, що респонденти не завжди відгукуються на звернення дослідників, а використання анкети часто призводить до схематизації відповідей, яким не вистачає спонтанності

Експедиційним методом, що формувався в Україні від кінця XVIII ст., збирають діалектні матеріали за певними процедурами в наперед визначених населених пунктах, куди виїжджає група дослідників, що безпосередньо на місці за короткий час може зібрати важливі мовні факти. Цей метод значно ефективніший за анкетний, оскільки побудований на живій розмові з носіями місцевих діалектів, а відтак забезпечує максимальну точність діалектних даних. Найчастіше робота відбувається за допомогою звукозаписувальної апаратури, а мовний матеріал аналізується після експедиції.

Саме опитування може проводитися індивідуально (один респондент) або у вигляді групової бесіди (кілька респондентів). Вибір форми залежить від конкретної тематичної групи лексики, що досліджується, і обставин. Дослідження об'єктів, пов'язаних із сакральним чи інтимним світом, більше підходить у формі індивідуальних розвідок. Форма колективного обговорення буде доречна для активізації в пам'яті людей похилого віку інформації, пов'язаної з колективним досвідом.

Респондентами мають бути обов'язково типові носії говірки обраного для обстеження населеного пункту, які довго не перебували поза своїм говірковим оточенням, не працювали тривалий час в інших селах або містах; люди з гарним слухом, без мовних вад і різних вікових груп.

У практиці збирання українського діалектного мовлення усталилася традиція робити записи тривалого звучання. «Записам, що мають значну тривалість і наративний характер, властива евристична цінність, оскільки вони, набуваючи вигляду цілісного тексту (фонотексту, або аудіотексту), стають інформативним джерелом пізнання найрізноманітніших діалектних явищ» [10; с.145], а особливо фонетичних (фонологічних), адже є повноцінним аналогом живого мовлення, «образом звучання», незалежним від орфографії та транслітерації.

Створення та упорядкування таких записів є завданням «Українського діалектного фонофонду» (УДФ) – структурованої колекції повноцінних аудіотекстів здебільшого на теми рідного краю, властивих йому топонімів, гідронімів тощо, історичних віх, традицій і звичаїв. Це фактично перший у слов'янському світі упорядкований діалектний фонд, де збережено для наступних поколінь об'єктивну картину мовного стану українських говірок. З технічного погляду УДФ як комп'ютерна система реалізована за допомогою спеціально створеного програмного забезпечення, що дає змогу працювати з діалектним мовленням у двох режимах – за металінгвістичною розміткою та на зразок атласу діалектного мовлення, у якому фонотексти структуровано картографічно.

Важливість польових діалектологічних досліджень на сучасному етапі зумовлена історичними причинами. Техногенна катастрофа на Чорнобильській АЕС викликала інтенсивне переселення українців із небезпечної зони середньополіського ареалу. Відселення здебільшого мало спланований характер, хоча чимало мешканців виїхали самостійно, створивши кількісно відчутну хвилю стихійної міграції. Наслідком глибоких демографічних змін у межах середньополіського діалектного простору стало те, що середньополіський мовний ареал як діалектна цілість перестав існувати. Сьогодні вже не можна вести безпосередніх спостережень над говірками Чорнобильської зони в їх природних умовах, де вони формувалися й зазнавали змін у часі. Своєчасними й цінними для збереження й дослідження говіркового мовлення стали праці "Говірки Чорнобильської зони. Тексти" (1996) і "Говірки Чорнобильської зони. Системний опис" (1999), які стали результатом експедиційної роботи працівників відділу діалектології Інституту української мови НАН. Велика кількість записів говіркового мовлення поклала початок з ініціативи П. Гриценка створенню чорнобильського мовного фонду з метою "забезпечення наступних поколінь дослідників інформацією про говірки Чорнобильської зони,

аккумуляції ще не втрачених свідчень про ці говірки, а також для об'єктивного вивчення в майбутньому факторів, напрямів та інтенсивності змін цих говірок у нових умовах функціонування" [11; с. 44].

Із початком повномасштабних воєнних дій російських військ у нашій країні гостро постало питання збереження говірок Луганщини, Донеччини, Запоріжжя, Херсонщини, адже значна частина українців була змушена залишити свої домівки і переїхати до інших регіонів або за кордон України. Така ситуація стає викликом для сучасних діалектологів, потребує пошуків нових методів фіксації та вивчення діалектного матеріалу.

Висновки. Розвиток діалектології як науки в Україні проходив у пошуках прийомів докладної фіксації, наукового вивчення та збереження діалектів. Убачаємо, що як лінгвістика в цілому, так і діалектологія зокрема, у найближчій перспективі будуть тісно пов'язані з фіксацією діалектного матеріалу технічними засобами, хмарними сервісами збереження цих текстів, програмами обробки мовної інформації, розшифрування різноманітного живого мовного матеріалу у форматі фонотекстів та кваліфікованою інтерпретацією мовних явищ регіонального характеру. Перспективними видаються наукові узагальнення на основі регіонального мовного матеріалу, які матимуть статус полідіалектних та відповідатимуть на актуальні питання, пов'язані з розвитком сучасної української літературної мови, мовної політики у повоєнний час, мовної ситуації у регіонах діалектного пограниччя, функціонування живої української мови в мегаполісах.

Література:

1. Кобирина Г., Рябець Л. Українська діалектологія: витоки та перспективи. Українська мова. 2018. № 4. - С. 94-95
2. Мойсієнко В.М. Історична діалектологія української мови. Північне (поліське) наріччя: підручник. К.: ВЦ «Академія», 2016. 284 с.
3. Бондар О.І. Українське діалектне словникарство початку ХХІ ст. Вісник Одеського національного університету. Серія філологія. Т. 17. Вип. 4. 2012. с.15
4. Русаченко Н.П., Коханчик С.Р. Лемківський говір: проблема статусу. *Studia Philologica*. Київ: Київський ун-т. ім. Б. Грінченка, 2019. С. 73-79
5. Хобзей, Н. Гуцульська міфологія :етнолінгвістичний словник. Львів: б. в., 2002. 215 с.
6. Никончук М.В., Никончук О.М., Мойсеєнко В.М. Поліська лексика народної медицини та лікувальної магії. Житомир: Полісся, 2001. 148 с
7. Євтушок О.М. Народна будівельна лексика Західного Полісся. Рівне, 1990. 145 та ін.)
8. Український діалектний фонофонд / Упоряд.: П. Ю. Гриценко; Ін-т укр. мови. Від. діалектології, Уман. пед. ун-т ім. П. Тичини. К., 2004. 168 с.

9. Гриценко П.Ю. Мова у просторі: від картографування до ареалогії. К.: КММ, 2017. с.4.

10. Іщенко О.С. Фонотекст як джерело сучасних лінгвістичних досліджень (про перспективу використання «Українського діалектного фонofонду»). Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій / Відп. ред. П.Ю. Гриценко. – К.: КММ, 2015. С. 145-153, процитовано зі стор. 145

11. Гриценко П. Говірки Чорнобильської зони сьогодні. Полісся: мова, культура, історія: Матеріали міжнародної конференції. К.: Асоціація етнологів, 1996. Процитовано зі с. 44 (с.38-46)

References:

1. Kobyrnka G., Ryabets L. (2018). Ukrainska dialektolohiia: vytoky ta perspektyvy. [Ukrainian dialectology: origins and perspectives]. *Ukrainska mova - Ukrainian language*. № 4. P. 94-95. [in Ukrainian].

2. Moisienko V.M. (2016). Istorychna dialektolohiia ukrainskoi movy. [Historical dialectology of the Ukrainian language]. *Pivnichne (poliske) narichchia: pidruchnyk*. K.: VTs «Akademiia» - Northern (Polish) dialect: a textbook. K.: VC "Akademiya", 284 p. [in Ukrainian].

3. Bondar O.I. (2012). krainske dialektne slovnykarstvo pochatku XXI st. [Ukrainian dialect vocabulary of the beginning of the 21st century]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya filolohiia - Bulletin of Odessa National University. Philology series*. T. 17. Issue 4. p. 15. [in Ukrainian].

4. Rusachenko N.P., Kokhanchyk S.R. (2019). Lemkivskyi hovir: problema statusu. [Lemki speech: a problem of status]. *Studia Philologica. Kyiv: Kyivskiy un-t. im. B. Hrinchenka - Studia Philologica. Kyiv: Kyiv Univ. named after B. Grinchenko*, P. 73-79. [in Ukrainian].

5. Hobzei, N. Hutsul (2002). Hutsulska mifolohiia :etnolinhvistychnyi slovnyk. [Mythology: An Ethnolinguistic Dictionary]. *Lviv: b. v. - Lviv: b. v.* 215 p. [in Ukrainian].

6. Nikonchuk M.V., Nikonchuk O.M., Moiseyenko V.M. (2001). Poliska leksyka narodnoi medytsyny ta likuvalnoi mahii. [Polish vocabulary of folk medicine and healing magic]. Zhytomyr: Polissia - Zhytomyr: Polissya, 148 p. [in Ukrainian].

7. Yevtushok O.M. (1990). Narodna budivelna leksyka Zakhidnoho Polissia. [Folk building vocabulary of Western Polissia]. *Rivne - Rivne*, 145, etc. [in Ukrainian].

8. Yu. Hrytsenko (2004). Ukrainskyi dialektnyi fonofond [Ukrainian Dialect Phonofund]. *P. Yu. Hrytsenko; In-t ukr. movy. Vid. dialektolohii, Uman. ped. un-t im. P. Tychyny. K. - P.; Institute of Ukraine languages From. of Dialectology, Uman. ped. University named after P. Tychyny. K.*, 168 p. [in Ukrainian].

9. Hrytsenko P.Yu. (2017). Mova u prostori: vid kartohrafuvannia do arealohii. [Language in space: from mapping to areology]. K.: KMM - K.: KMM, p.4. [in Ukrainian].

10. Ishchenko O.S. (2015). Fonotekst yak dzherelo suchasnykh lnhvistychnykh doslidzhen (pro perspektyvu vykorystannia «Ukrainskoho dialektnoho fonofondu»). Dialekty v synkhronii ta diahronii: tekst yak dzherelo lnhvistychnykh studii. [Phonotext as a source of modern linguistic research (about the prospect of using the "Ukrainian Dialect Phonofund"). Dialects in synchrony and diachrony: the text as a source of linguistic studies] / Resp. ed. P.Yu. Hrytsenko. - K.: KMM - K.: KMM. P. 145-153, quoted from p. 145. [in Ukrainian].

11. Hrytsenko P. (1996). Hovirky Chornobylskoi zony sohodni. Polissia: mova, kultura, istoriia. [Speeches of the Chernobyl zone today. Polissia: language, culture, history]: *Materialy mizhnarodnoi konferentsii. K.: Asotsiatsiia etnolohiv - Materials of the international conference. K.: Association of Ethnologists*, Quoted from p. 44 (p. 38-46) [in Ukrainian].